

Ökológia kontra kapitalizmus: Rafael Correa kormányának dilemmái Ecuadorban

Ahogy a turistacsábító reklámok hangsúlyozzák: Ecuador – kis ország, ahol a tájak lenyűgöző sokfélesége zsúfolódik össze. Területe kisebb, mint a braziliai Rio Grande do Sul államé, az Andok havas csúcsokkal és tűzhányókkal tagolt hegylánca szeli ketté, amely a keleten fekvő Amazóniát választja el a Csendes-óceán partvidékétől, s a világhírű turisztikai látványosság, a Galápagos-szigetek ökológiai szentélye is itt található. Amiként földrajzi vonatkozásban a tájegységek kicsiny térségbe beszorított tarkasága tűnik szembe, úgy hasonló eredményre jut a helyzetelemzés politikai síkon is: az országban összpontosuló problémák mintegy töményen összesűrítve tükrözik a XXI. századi Latin-Amerika sorsdöntő, közös dilemmáit.

Egyfelől: azokat a kihívásokat, amelyekkel egy erőtlen, nyersanyag-exportáló, függősége leküzdését kőolaj-kitermelésre alapozó gazdaság szembesül, súlyosbítja a nemzeti fizetőeszköz hiánya a 2000-ben végrehajtott „dollárosítás”, vagyis a dollárra való áttérés óta, ami a nemzeti szuverenitás problémáját földrésznyi méretűre fölnagyítva vetíti elénk. Másfelől: az 1970-es évek átmeneti olajban dúskálásának társadalombomlasztó és környezetpusztító öröksége alapozta meg a természeti erőforrások újult erővel történő kitermelésével szemben megnyilvánuló heveny érzékenységet, amelyben egymásra talál az őslakosok és a parasztság ellenállása a környezetvédők érvelésével, s így gyakorolnak nyomást egy alternatív fejlődési modell érdekében. A szuverenitás, a gazdasági fejlődés és az ökológia egy irányba mutató kihívásai együttesen követelik egy alternatív civilizációs minta megvalósítását, amely az őslakos gyökerű *Sumak Kawsay*, vagyis „helyesen élni” fogalmában kristályosodott ki, amit a 2007-ben elfogadott alkotmány is szentesít. Ennek az elvnek a megerősítése és egyidejűleg a bányakincsek kitermelésének bővítése közti konfliktus alapozza meg a Rafael Correa kormányát foglalkoztató ellentmondásokat.

Ezek megfelelő elemzése végett tanulmányunk három tételre tagolódik. A XX. századi ecuadori gazdaságtörténetbe való rövid beavatás után az 1980-as években kibontakozott válsággal és ennek politikai kö-

vetkezményeivel foglalkozunk, mivel ezek az előzmények szükségesek Correa közelmúltbeli megválasztásának megértéséhez. A továbbiakban feltárjuk azokat a dilemmákat, amelyekkel a kormány által meghirdetett *Állampolgári forradalom* találta szemben magát, s amelyek a folyamatban levő „Yasuní ITT kezdeményezés” körüli alkudozásban nyilvánulnak meg teljes terjedelmükben.

Bevezetés az ecuadori helyzet alakulásába

Ecuador területének földrajzi egyenetlensége az egyik gátló tényezője volt egy olyan ország lakossága nemzeté egyesülésének, amelynek függetlensége kikiáltása óta belső és külső akadályokkal kellett megküzdenie helyzetének megszilárdításáért. Nemzetközi téren az ecuadori határok visszatérő ostromnak voltak kitéve nagyobb szomszédjai, Peru és Kolumbia részéről, számos fegyveres összecsapásra került sor főleg az előbbivel, ami jelentős területvesztést eredményezett Ecuador számára. Belföldön az ország bekapcsolódása a világpiacba a XIX. század derekától kezdve, mint nyerstermékek – mindenekelőtt a kakaó – exportálója, kiélezte a regionális különbségeket. Az érdeellentétek a tengerparti Guayaquilben összpontosuló, lendületes kivitelre támaszkodó kereskedő és pénztőkés burzsoázia s a Quito központú, hegyvidéken megtelepedett, őslakos munkaerő kizsákmányolásából élő földtulajdonos oligarchia között regionális jellegű konfliktusokban csapódtak ki, s ezek olykor ideológiai színezetet adtak a helyi hatalmi viszálykodásoknak.

A világpiaci ingadozásoktól függő sebezhetőség s az ennek megfelelő politikai ingatagság jellemezte az ecuadori történelmet már a XX. század első évtizedeiben is. A kakaó világpiaci árának zuhanása az afrikai konkurencia hatására, megtévezve a helyi termelést sújtó természeti károkkal és az 1929-es válság hatásaival, a gazdasági pangás és politikai váltóláz időszakába taszította az országot: az 1925-ös „júliusi forradalom” és Galo Plaza 1952-ben történt elnöki székbe emelkedése között huszonhat változatban következett egymásra valamely teljhatalommal fölruházott vezető és rezsimje. A banánkivitel föllendülése az 1950-es évektől kezdve kimozdította az országot a gazdasági pangásból, s a nyerstermék-exportálás beindulása a politikai megnyugvásnak is kedvezett. Ekkor meglepő módon három alkotmányosan kormányzó elnök követte egymást, ám ezt a sort megszakította Velasco Ibarrának és utódjának katonai puccsal történt megdöntése, amely a kubai forradalom győzelmét szem előtt tartó Egyesült Államok támogatását élvezte. Ibarrát ötször is megválasztották a köztársaság elnökévé, utoljára 1968-ban, de ismét csak nem sikerült kitöltenie mandátumát, 1972-ben megint egy katonai puccs döntötte meg, mihelyt megindult az országban a nagyszabású kőolajbányászat.¹

Az olajkitermelés döntő lökést kapott Ecuadorban az 1973-as Yom Kippur-háború kiváltotta világpiaci olajárrobbanástól, ami vonzó befek-

tetési célponttá tette az országot. Jóllehet Ecuador világviszonylatban sohasem tartozott a nagy olajtermelők közé, a viszonylagosan jelentős olajüzlet rendkívüli hatást gyakorolt a nemzetgazdaságra, amit jól mutat néhány számadat: az ország teljes kivitele az 1970-es évekbeli alig 190 millió dollárról két és fél milliárd dollárra szökkent 1981-ben, ami bő tizenháromszoros növekedést jelentett. Ebben az időszakban a GDP átlagosan 8%-kal nőtt évente, az ipar évi átlagos növekedése 10%-ot ért el, az egy főre jutó GDP értéke 260 dollárról 1 668 dollárra emelkedett (Acosta 2006, 117).

Am a bőséges olajtartalékok kimerültek, a kitermelés veszteségesre fordult, s csak a környezeti kártevés nyomai maradtak meg utána.² Gazdasági téren a katonák nacionalista föllángolása az állam kezdeményezte infrastrukturális beruházásokban és iparfejlesztésben csapódott le, érintetlenül hagyta viszont a jövedelemkoncentrációs mintát, ami a behozatalból származó luxusjavak fogyasztásának növekedését ösztönözte.

Az olajból fakadó jólét, amely nagyobb mennyiségű devizát vonzott az országba, mint amennyivel azelőtt rendelkezett, tömegesen és viszonylag váratlanul, a létező fölépítményeken halmozódott föl, és magasabb fokon termelte újra a régi társadalmi és gazdasági különbségeket. A mennyiségi ugrás a gazdasági növekedés más szintjére emelte Ecuadorot, de mivel nem párosult megfelelő minőségi átalakulással, rövid időn belül megtorpant a fejlődés (Acosta 2009a).

A nemzetközi tökebőség viszonyai mellett az olajbevételek szolgáltak garanciaként a külső eladósodás szédületes emelkedéséhez: az ecuadori eladósodás mértéke csaknem 22-szeresére nőtt 1971 és 1981 között, 206,8 millió dollárról 5 868 milliárd dollárra, ami azt jelentette, hogy a GDP 16%-ára szökkent föl. Másképpen tekintve, az adósságszolgálat, amely 1971-ben minden kivitt 100 dollárból 15-öt tett ki, tíz év alatt 71%-os arányt ért el.

A Mexikóból 1982-ben kiindult adósságválság kirobbanása, amelyet tetézt még az olajárak drasztikus esése is a következő években, ismét nyilvánvalóvá tette az ország gazdaságának sebezhetőségét. Ilyen viszonyok mellett az ecuadori állam rákényszerült, hogy fokozott mértékben csökkentse részesedését az olajüzletben az országban meghonosított neoliberális politika keretei között, amelynek pusztító társadalmi hatása heves népi lázongásokat váltott ki.

Correa hatalomra jutásának körülményei

Az ecuadori gazdaságot az adósságválság és a dollárra áttérés közötti időben stagnálás jellemezte, amikor is a nemzetközi hitelek árapályának változásai okozta nehéz helyzethez hozzáadódott még a világpiaci olajárak esése is. Az ország gyöngye lábakon állt a fináncsőke követeleseiivel szemben, rákényszerült, hogy mindinkább magáévá tegye a

neoliberális politikát, dacára a választott elnökök eltérő politikai hovatartozásának. A nemzetközi szervezetek által megszabott keretben szűk mozgásteret maradt a válságkezelésnek, ez okozta, hogy az egymást követő kormányok hamar elhasználták, amit világosan mutat, hogy a katonai kormányzás 1978-ban történt bevezetése óta egyetlen elnök sem választott magának utódjelöltet. Ennek a folyamatnak a következménye a hagyományos politikai pártok nagyszabású hitelvesztése lett, ezt jókora korrupciós botrányok súlyosbították, amelyek nem egy kormányt maguk alá temettek, s ezek az események kedvező körülményeket teremtettek Correa elnökjelöltként való megerősödéséhez, föllépéséhez az úgynevezett „pártokrácia” ellen.

A gazdasági pangásra adott neoliberális válaszingyvezkedések társadalmi következményei katasztrofálisak voltak, a népi erők összességére tett hatásuk azonban különböző módokon nyilvánult meg. A munkásmozgalmak mellett, hogy részvevőinek taglétszáma alaposan megcsappant, ami nyomot hagyott harci szellemén, a munkanélküliség és a munkaalkalmak megrikkulása hatásával kellett szembenéznie. Ebben a helyzetben léptek színre az őslakos szervezetek, amelyek 1986-ban egyesültek az Ecuadori Őslakos Nemzetiségek és Népek Szövetsége (*Conaie*) megalakításával, s átvették a főszerepet a nép harcában: 1990-ben vezetői voltak egy hatásában országos kiterjedésű fölkelésnek, öt évvel később már saját politikai pártot szerveztek (*Pachakutik*), két évre rá pedig központi szerepet játszottak Abdalá Bucaram elnök megbuktatásában. A dolgozók életkörülményeinek romlását, ami a társadalmi tiltakozás föllendülésének erjesztője volt, napnál világosabban mutatja két adat: a reálkereset vásárlóereje csaknem a negyedére csökkent 1980 és 2000 között, s ugyanabban az időszakban a külföldön dolgozó emigránsok hazautalásainak összege, amely korábban a GDP 1%-ánál kevesebb volt, 7,8%-ra ugrott, s így a kőolaj után az ország fő devizaforrásává lépett elő (Acosta 2009a, 286, 289).

Az eladósodással és az olajár zuhanásával kapcsolatos gazdasági nehézségeket tovább súlyosbította egy újabb katonai konfliktus Peruvál 1995-ben, valamint az *El Niño* okozta természeti katasztrófa 1987–1999-ben, olyannyira, hogy csaknem két évtizednyi stagnálás után 1999-ben tetőpontjára érkezett a válság. Ebben az esztendőben az ország GDP-adata 7,3%-os csökkenést mutatott (rögzített árfolyamú *sucre*-ben számítva), míg (a dollárban számon tartott) egy főre jutó GDP csaknem 32%-kal, 1619-ről 1109 dollárra csökkent. Ezekben az években az UNICEF adatai szerint Latin-Amerika történetének leggyorsabb elszegényedését szenvedte el az ország: a szegények száma 3,9 millióról 9,1 millió főre emelkedett, vagyis az ország lélekszámának 34%-áról 71%-ára, s ezen belül az úgynevezett mélyszegénységben élők aránya több mint duplájára, 2,1 millióról 4,5 millióra ugrott föl, tehát 12%-ról 31%-ra. Ezt a folyamatot jókora jövedelemkoncentráció kísérte, a népesség legvagyonosabb 20%-a az ország gazdagságából való részesedését 52%-ról bő

61%-ra tornáztta föl, miközben a legszegényebbek 20%-ának az addigi 4,6%-os „szelet” helyett immár csak 2,5%-nyi jutott (Correa 2009, 65).

A recesszióknak ebben az állapotában Jamil Mahuad kormánya váratlanul úgy döntött, hogy elrendeli a gazdaság „dollárosítását”: 2000 januárjában eltörölte a nemzeti fizetőeszközt, a sucrát, s helyébe az amerikai dollárt tette meg az ország pénznemévé; ezt az intézkedést az átgondolatlanság, végrehajtásának folyamatát pedig az átláthatatlanság és az államnak a pénzügyi szektorral való „promiszkuitása” jellemezte (Correa 2009, 65). Ez az intézkedés korántsem vetett véget a válságnak, ellenben kiélezte a szociális gondokat, a megélhetés drágulását eredményezte egy olyan helyzetben, amikor egyre csak nőtt a munkanélküliség; ugyanakkor roppant módon megnövelte a nemzetközi tőke mozgásoktól függő ország sebezhetőségét.

A döntés társadalmi hatása két irányban érvényesült. Egyfelől hihetetlenül fölgyorsult a kivándorlás, a jobb létfeltételek keresésének érzelmi és kulturális kötelékek elszakítása árán is megvalósított elkeseredett kifejezése. Számítások szerint több mint egymillió ember hagyta el az országot 2000 óta, amivel a kivándoroltak száma némely becslés szerint nagyjából 3 millióra emelkedett – egy alig 14 millió lakost számláló országban (Acosta–Olivares–Villamar 2006).

Másfelől a dollárosítás heves népi lázadást robbantott ki, amelynek élén az őslakosok szervezett mozgalma állt, s amely a katonai körökben is rokonszenvre talált, ez vetett véget 2000 januárjában Mahuad elnökségének. Az alkalmi szövetség azonban széthullott, mihelyt a katonai vezetés elárulta a nép vezetőivel kötött egyezséget, s átadta a kormányrudat az alelnöknek, aki ratifikálta a dollárosítást. Viszont a bekövetkezett választásokon az őslakos vezetők irányította egész társadalmi mozgalom Lucio Gutiérrez ezredes elnökelöltséget támogatta, aki radikális nacionalistaként tűnt ki a fölkelés során. Mandátuma gyászosnak bizonyult a rövid ideig őt támogató őslakos mozgalom számára, amely – az elnök megbízatásának megint csak ki nem töltött ideje alatt – demoralizálódott és megosztottá lett; a lelepleződött korrupció és árulás amúgy gyorsan szembefordította Gutiérrezzel a szétzilált népi tábort.

Ebben a helyzetben tűnt föl politikusként a közgazdász Rafael Correa, aki egy ideig a Gutiérrez lemondatása után a tisztségét átvevő alelnök pénzügyminisztere volt. A neoliberalizmust és a „pártokráciát” kritizáló fiatal guayaquili professzor anélkül győzött az urnáknál, hogy bármelyik pártnak tagja lett volna, s hogy bármely parlamenti képviselőjelöltnek támogatást ígért volna. Correa, akinek a Chávez által Venezuelában nyitott s Bolíviában Morales által követett út adott ösztönzést, nemzetgyűlést hívott össze egy új, az ország történetében immár huszadik alkotmány létrehozására, s a választók voksait meg a média fölött megszerzett uralmát kombinálva, alig 28 hónap alatt összekovácsolta a föltételeket annak végrehajtásához, amit úgy nevezett: *állampolgári forradalom*. Az ecuadori helyzet sajátossága, hogy egyesíti magában az olajfüggőség meghala-

dásának venezuelai kihívását és az őslakos népesség integrálásának bolíviai szükségességét, létrehozva a fejlődés gazdasági és társadalmi adottságainak konvergenciáját, ami a kapitalizmus adott keretei között nyilvánvalóvá teszi a változtatás kényszerét Latin-Amerikában.

Az állampolgári forradalom dilemmái

Jóllehet súlyos bírálatok érik a multilaterális szervezetek – amilyen a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap – beavatkozását a földrész országainak gazdaságpolitikájába, nevezetesen az ecuadori dollárosítást is, Correa kormánya nem szándékozik visszafordítani ezt az intézkedést. Nacionalizmusa abban nyilvánul meg, hogy a külső adósságok hitelesítésével bízott meg egy auditáló céget, amely elkezdte a szerződések részbeni fölülvizsgálatát, s emellett nem újította meg a mantai katonai támaszpont használati engedélyét az Egyesült Államok hadserege számára, s így beváltotta a választási kampány idején tett ígéretét. Hasonlóképpen, mint Chávez, az ecuadori elnök is erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy az olajbevételeket, amelyek addig főként az adósság kamatainak megfizetésére szolgáltak, átirányítsa szociális programokra és az infrastruktúra fejlesztésébe. Ennek a politikának kedvezett a nemzetközi olajárak emelkedése, amely lehetővé tette, hogy Correa minden elődjénél nagyobb pénzforrások fölött rendelkezessen. A dollárosítás kritikusai egyetértenek abban, hogy egy sor konjunkturális tényező között ez játssza a legfontosabb szerepet az ideiglenes helyzet fionttartásában:

A dollárosítás külső tényezők s nem saját érdeme okán marad hatályban. Gondoljunk csak arra, mi módon működnek ebben közre a hazautalt bérek, a növekvő olajárak, az exportálás háborítatlansága, az olcsó külső hitelhez való hozzáférés a gazdaság privát szereplői számára. Az említettekhez fontos volna még hozzáadni a „narkó-pénzmosásból” s az úgyszintén a dollárosítás ösztönözte egyéb bűnös tevékenységekből származó bevételeket is (Acosta–Olivares–Villamar 2006, 117).

Ez a helyzet a következő dilemma elé állítja a kormányt: az olajkitermelésből befolyó pénztartalékok lehetővé tesznek olyan programokat, amelyek szociális céljai megvalósulását biztosítják anélkül, hogy az ecuadori társadalom szerkezetéből fakadó kényszerekkel kellene szembenéznie. Ez a most még kedvező helyzet azt követelné meg, hogy további befektetéseket eszközöljenek az olajbányászatba – egy olyan adott pillanatban, amikor a becslések már arra vallanak, hogy az ország erőforrásait „csúcsra járatják”, s visszavonhatatlan hanyatlás következik, nyilvánvaló a jelenlegi állapot átmeneti jellege. Látható az ellentmondás a kitermelésre alapozott gazdálkodás és a „helyesen élni” kifejezéssel fordítható Sumak Kawsay alkotmányba foglalt előírásai között, s ebben az ellentmondásban az előbbi látszik fölülkerekedni.³

Ez a prekolumbiánus eredetű, őslakos hagyományokra támaszkodó fogalom alternatív társadalmi életmintát kínál a kapitalizmusra jellemző piacgazdálkodással szemben. Pablo Dávalos szavaival: „másfajta viszonyt jelent az emberi lények, valamint köztük s a társadalmi és természeti környezet között. A »helyesen élni« egyfajta humánus, etikus és holisztikus dimenziót ad hozzá az embereknek a történelmükkel való kapcsolatához éppúgy, mint a természethez való viszonyulásukhoz” (Dávalos 2008). Ennek konkrét következménye az őslakos népek egész sor jogának a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 169. sz. Egyezménye, valamint az ENSZ őslakosok jogairól szóló Nyilatkozata iránt elkötelezett, soknemzetiségű állam alkotmányába foglalt elismerése. Ez az alkotmányos garancia a társadalmi szervezetek nyomását tükrözi egy olyan időszakban, amikor a transznacionális bányavállalatok fokozódó jelenléte az országban fölerősíti a társadalmi-környezeti konfliktusokat. Az alkotmányozást megelőző években emblematisztikus esetté vált az Intag régió lakosainak szembeszegülése az Ascendant bányavállalatnak a Toisán-hegységben folytatott tevékenységével, majd ezt követte 2006-ban a társadalom számos rétegére kiterjedő, arra irányuló mozgalom, hogy megakadályozzák különböző bányászati létesítmények kialakítását, amelyeket külszíni fejtésre terveztek, hiszen egybehangzó módon ezeket tartják az országban a természeti környezetre leginkább ártalmasnak.⁴

A társadalmi nyomás fölerősödésének idején elfogadott alkotmány szentesített egy sor olyan mechanizmust, amely a természet és az őslakos életmód megóvását célozza, ezek nem jutottak el a kitermelésre orientált gazdaság tagadásáig, de elindítottak egy kétértelműség jegyét magán viselő folyamatot. Ezt a kétértelműséget jelentette meg a következő évben kihirdetett bányászati törvény, amely mellőzte a „helyesen élni” fogalmát, s egy sor olyan jogszabályt rögzített, amelyek ellentmondanak az alkotmány betűjének és szellemének. Kiváltképp, hogy e törvény olyan jogi premisszákat megfogalmazásával kezdődik, amelyek elhomályosítják, sőt lábba tiporják az alkotmány szövegében garantált kollektív jogokat, sértik az előzetes tanácskozás, a törvény meghozatala előtti kötelező konzultáció jogát, valamint az őslakos nemzetiségek területre vonatkozó tulajdonjogát.

Ilyen összefüggésben éleződnek ki újfent a népi mozgalmak és a kormány közti konfliktusok. Nevezetesen, az őslakos szervezetek Correa szemére hányják, hogy nem tekinti őket legitím politikai tárgyalópartnereknek, elnyomó rendszabályokat léptet életbe, amelyek azt célozzák, hogy visszaszorítsanak és lefegyverezzenek minden társadalmi mozgalmat. A *shuar* nemzetiség vezetőinek börtönbe vetése 2011 februárjában szabotázs és terrorizmus hamis vádjával általános fölháborodást keltett a népi táborban. Jelenleg az Ecuadori Őslakos Nemzetiségek és Népek Szövetsége (Conaie), az Ecuadori Kecsua Nemzetiség Népi Szövetsége (Ecuvarunari), az Ecuadori Amazónia Nemzetiségeinek Szövetsége (Confeniae) s az Ecuadori Partvidék Őslakos Nemzetiségeinek és Népei-

nek Szövetsége (Conaice) amnesztiát követel csaknem kétszáz politikai üldözöttnek, akiket nézetük szerint az élet és a *Pachamama* (vagyis a Földanya) védelmezéséért állítottak törvény elé (Batista 2010).

Az állami rendelkezésű természeti erőforrásokra nehezedő nyomás és a Sumak Kawsay alkotmányos előírásai közötti ellentmondás, amelytől nem tud szabadulni a Correa-kormányzat, teljes jelentőségében visszaköszön a *Yasuni ITT* kezdeményezés ügyében folyó alkudozásokban. Röviden szólva, ez a javaslat azt tartalmazza, hogy maradjon főlátatlanul egy mintegy 850 barrel mennyiségű kőolajkincs kb. 200 000 hektárnyi trópusi erdő alatt a Yasuni Nemzeti Parkban, s ezért cserébe fizessen a nemzetközi közösség a becslések szerint nagyjából évi 350 millió dollárt bő évtizeden át. Ezt a pénzt egy ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) alá tartozó bizottság kezelné olyan megkötéssel, hogy csakis szociális, megújuló energiát célzó, újraerdősítési vagy energiahatékonyságot növelő beruházásokra fordítható. Amióta csak szóba került ez a kezdeményezés, Correa mindvégig ellentmondásosan viszonyult hozzá, s még az ecuadori kormány és az UNDP között 2010 augusztusában aláírt jegyzőkönyv sem oszlatta el az elnök szándékának eltökéltsége körüli kétségeket.⁵

A *Yasuni ITT* kezdeményezésben rejlő történelmi következtetések elemzése mintegy összefoglalva mutathatja ki azt a civilizációs dilemmát, amely Ecuador s egész Latin-Amerika előtt fölvetődik a XXI. században. Lényegében belső és külső szövetségesek keresésére irányuló próbálkozásról van szó ahhoz, hogy alá lehessen rendelni a nemzetközi tőkének az alulfejlettségre rátelepülő üzleti logikáját egy alternatív fejlesztési javaslatnak, amely egybevág a környezet megóvásának óhajával és az érintett népesség társadalmi integrálásával.

Ideológiailag a *Yasuni ITT* kezdeményezés azon az előfeltételezésen alapul, hogy lehetséges ökológiai célokból kordában tartani a világtőke mozgását és nemzetegyesítő terveknek alárendelni a periféria kiszípolozását, s ezáltal alternatív civilizációs paradigmát fölmutatni a kapitalizmus keretein belül. Egyszóval, hogy lehetséges beoltani a tőkés újratermelést bizonyos környezeti ésszerűséggel a központban és integráló ésszerűséggel a periférián, összebékíteni a kapitalizmust és az ökológiát világméretben s a kapitalizmust és a nemzetivé válást Latin-Amerikában.

Ez az alternatív ésszerűség egy olyan modernitásparadigmára alapoz, amely nem volna „antropocentrikus” abban az értelemben, hogy magában foglalja az ökológiai előrelátást mint az emberi nem újratermelődésének előfeltételét, s „fejlesztéspárti” sem volna, amennyiben olyan civilizációs minta felé mutat, amelyben nem a termelőerők fejlesztése áll a középpontban.⁶ Összegezve, összhangban az ecuadori alkotmánnyal és a *Sumak Kawsay* eszmekörével, más módon kínál az embernek a természethez és a gazdagodáshoz való viszonyára a fennálló termelési mód keretében.

Az az utópia, hogy a kapitalizmust alá lehet vetni bármilyen – a maga mozgáspályájához képest – külső racionalitásnak, a XX. század folyamán

mindvégig csalóknak bizonyult. Míg a központban olyan jelenségek bontakoztak ki, mint a faszizmus, a két világháború, a fegyverkezési verseny s az egyesült államokbeli fundamentalizmus, addig a periférián forradalmak és ellenforradalmak tették nyilvánvalóvá az alulfejlettség meghaladásának kényszerét. Ökológiai téren a közelmúltban rendezett nemzetközi fórumok tehetetlensége a világgazdasági nagyságok hajthatatlanságával szemben bebizonyította, mennyire erőtlen a környezetpusztítást a jelenkori államközi kapcsolatok keretében kordában tartani szándékozó akarat.

Belátva, hogy lehetetlenség valós kiutat találni bolygónk kritikus ökológiai helyzetéből a kapitalizmus keretében, a *Yasuni ITT* kezdeményezés eredménye, bármily dicséretes lenne is az, úgy tetszik, csupán annyira vinné, hogy az ecuadori kormány és nemzetközi közösség számára egyaránt funkcionálisan fölhasználható alibiként szolgáljon. Ez azt jelenti, hogy a javaslat ideológiai szerepének kell kompenzálnia azt a gazdasági áldozatot, amelyet megvalósítására fordítanának, mégpedig anélkül, hogy bármiféle fenyegetést jelentsen arra a logikára nézve, amelynek racionalitásába beillesztik. Más szóval, sikerének lehetősége potenciális lényegtelenségével áll arányban a nemzetközi tőke számára, oly módon, ahogy egy-egy vállalat például fát ültet, vagy meleg ruhát ajándékozik, hogy kedvező színben tűnjön föl, föloldozást nyerjen a természet és a munka kizsákmányolásáért, amit folytat. Ugyanakkor, ha azt nézzük, milyen merevség jellemzi az imperializmus gazdasági és ideológiai uralmi mintáját, valószínűtlennek látszik, hogy rést lehetne ütni rajta.

Ha magában vesszük, a *Yasuni ITT* kezdeményezés a gazdasági kiszipolyozás modelljének meghaladása irányába mutat, alárendelve a nemzetközi üzletmenetet az ecuadori nép vágyainak és szükségleteinek a *Sumak Kawsay* jegyében. Történelmi távlatba helyezve, ennek az eszmekörnek a valóságba való átültetése azonos volna a gyarmati örökség fölszámolásával s a nemzetté válás beteljesítésével, de épp ez a szemszög tárja föl teljes terjedelmében a vele kapcsolatos nehézséget.

Kívülről nézve, az ökológia ügyével való nemzetközi szolidaritásra alapozódik, amely viszont korántsem azonosítható az alulfejlettség meghaladására való ösztönzéssel a tőkés termelési mód hegemoniájának viszonyai közepette. Belülről tekintve, az olajbevételek alapvető szerepe az állam költségvetése és társadalompolitikája megalapozásában gátat emel minden alternatíva elé, amelyik föláldozná ezt a bevételt, ellenkezőleg, nyomást gyakorol az államra, hogy tegyen meg mindent a természeti erőforrások kiaknázásért. Ebben az értelemben az ökológiai kérdés, valamint a nemzetté válás kérdésének egybeesése, amely az őslakosoknak, parasztoknak és környezetvédőknek egy alternatív modernitás jegyében megfogalmazott nemzeti terv körül való tömörülése eredményétől függ, egyidejűleg állítja szembe ezt a nagyívű társadalmi összefogást a nemzetközi tőke érdekeivel és az ecuadori államrezonnal.

Innen nézve, a *Yasuni ITT* kezdeményezés kísérletnek látszik arra, hogy megkerüljék a problémát az alapvető ellentmondás megoldása

nélkül. Stratégia ez valamilyen nemzetközi szövetség kötésére ökológiai ügyben avégett, hogy a *Sumak Kawsay* mellé állítsák az ecuadori kormányzatot, kizárva a konfliktust az olajbevételek mással való helyettesítése körül. Még a javaslat sikere sem jelentené azt, amiként védelmezői is belátják, hogy a kormány változtatna az erőforrások kiaknázására irányuló politikáján más esetekben. Az, hogy lehetetlenség az ország összes természeti erőforrására kiterjeszteni egy olyan kezdeményezést, amelyik elvitatva az állam irányválasztását, alárendelné az exportüzletet a nemzeti terveknek, közös kihívást jelent a földrész valamennyi országának. Amennyiben ez a terv Ecuadorban olyan humanista eszmény hordozójaként vetődik föl, amely ellentétes a társadalmi viszonyok piacosításával, az ország dilemmája teljes súlyában bontakozik ki előttünk: a nemzetté válás problémájának, az ökológiai kérdésnek s a nem árujellegű emberi viszonyok eszmekörének konvergenciája megkérdőjelezi a földrész egészének civilizációs modelljét. Ebben az összefüggésben fölvetődik az a kérdés: hol a helye ennek az utópiának az imperializmus, a kapitalizmus és az osztályharcok világában?

Jegyzetek

- 1 A Velasco Ibarra megítélése körüli viták áttekintéséhez lásd: Maiguhasca 1991.
- 2 Az ecuadori kőolajkincs az amazóniai régióban összpontosul, s kitermelése fölbecsülhetetlen természeti károkkal jár együtt. 1993-ban az amazóniai őslakosok és telepések jogi úton követeléssel léptek föl a Chevron–Texaco, a térségben 28 éven át (1964 és 1992 között) tevékenykedő, vezető multinacionális vállalattal szemben. A bíróság előtt követelt kártérítés összege 27 milliárd dollárt tesz ki. Az ügy még mindig nem zárult le, de a némelyek által „az évszázad perének” nevezett eljárás fontos szerepet játszik az országban a környezeti kérdés jövőbeli politikai szerepére nézve (lásd: Acosta 2008a).
- 3 „Az új alkotmány leszögezi, hogy »a Fejlesztési Rend gazdasági, politikai, társadalmi-kulturális és környezeti rendszerek szervezett, fenntartható és dinamikus együttese, amely szavatolja a helyesen élni elvének megvalósítását; a helyesen élni elve megköveteli, hogy a személyek, közösségek, népek és nemzetiségek valóságosan élvezzék jogait és szabadságait, s felelősséget viseljenek különbözőségük tiszteletben tartásáért, valamint a természettel való harmonikus együttélésért«, s ily módon az életkörülmények változási folyamatának holisztikus, egységes-egész jellegét hangsúlyozza.” (Benalcázar 2008)
- 4 „2006-ban a *shuar* nemzetiség megmozdulása a Condor-hegység északi részén, a *kichwa sarago* közösségek paraszti rétegeinek mozgalma ugyanezen hegység déli részén, a Nangaritzta folyó medencéjében, valamint a régió helyhatóságai sikeresen megakadályozták a bányászati tevékenység kibontakozását azokban az övezetekben, ahol a tervezett külszíni fejtés terepét készültek kialakítani, egyebek közt Tundayme, Warints, San Carlos, Panantza környékén.” (Guaranda Mendoza 2009)
- 5 A javaslat védelmezői attól félnek, hogy a kormány nem tesz kellő erőfeszítést e pénzforrás megszerzésére, s a kezdeményezés végül mint megvalósíthatatlan *ad acta* kerül (lásd: Acosta 2011).
- 6 Lásd erről: Gudynas 2010, 61–82.

- Acosta, Alberto 2006: *Breve História Econômica do Equador*. Brasília, Funag.
- Acosta, Alberto 2009a: *La maldición de la abundancia*. Quito, Abya Yala.
- Acosta, Alberto (szerk.) 2009b: Análisis de coyuntura política, económica y social del Ecuador. http://www.fes-ecuador.org/media/pdf/coyuntura_2009.pdf. (Letöltés: 2010. augusztus 20.)
- Acosta, Alberto 2010: *La firma del fideicomiso para la la iniciativa Yasuni-ITT*. <http://alainet.org>. (Letöltés: 2010. augusztus 26.)
- Acosta, Alberto – Olivares, Susana – Villamar, David 2006: El aporte de las remesas a la economía ecuatoriana. *La Insignia*, 2006 (szeptember).
- Báez, René (et al.) 1995: *Ecuador pasado y presente*. Quito, Libresa.
- Batista, Genaro 2011: Represión a los shuar. *Memoria*. <http://www.revistamemoria.com/noticia.php?id=79>. (Letöltés: 2011. március 9.)
- Correa, Rafael 2009: *Ecuador: de Banana republic a la no república*. Bogotá, Random House Mondadori.
- Cueva, Agustín 1984: Ecuador: 1925–1975. In Casanova, Pablo G.: *América Latina: historia de medio siglo*. México, Siglo XXI.
- Dávalos, Pablo 2008: Reflexiones sobre el sumak kawsay (el buen vivir) y las teorías del desarrollo. <http://alainet.org/active/246178&lang=es>. (Letöltés: 2010. augusztus 26.)
- Eguez, Alejandro 2011: Las remesas de emigrantes en Ecuador tras la dolarización. *Observatorio de la Economía Latinoamericana*. <http://www.eumed.net/coursecon/ecolat/ec/>. (Letöltés: 2011. március 9.)
- Guaranda Mendoza, Wilton 2009: Diagnostico legal de la minería en el Ecuador. *Boletín da INREDH*. http://www.inredh.org/index.php?option=com_content&view=article&id=242%3Adiagnostico-legal-de-la-mineria-en-el-ecuador&lemid=126. (Letöltés: 2011. március 9.)
- Gudynas, Eduardo 2010: Si eres tan progresista por qué destruyes la naturaleza? Neoextractismo, izquierda y alternativas. *Debate*, n. 79 (április), 61–82.
- Hurtado, Osvaldo 1988: *El poder político en el Ecuador*. Quito, Letraviva.
- Informe 2009: Informe apresentado em 2009 por orgazações indígenas perante a Comissão Interamericana de Direitos Humanos. http://alainet.org/images/informe_pueblosindigenas.pdf. (Letöltés: 2010. augusztus 26.)
- Maignasca, Juan – North, Liisa 1991: Orígenes y significado del Velasquismo: lucha de clases y participación política en el Ecuador, 1920–1972. In Quintero, Rafael (ed.): *La Cuestión regional y el poder*. Quito, Corporación Nacional.

(Fordította: Csala Károly)

(Eredeti megjelenés: *Outubro*. Revista do Instituto de Estudos Socialistas. São Paulo, 2012, nº 20, 93–109.

A cikk letölthető az argentin *Herramienta* folyóirat honlapjáról: <http://www.herramienta.com.ar/herramienta-web-8/ecologia-o-capitalismo-dilemas-de-la-revolucion-ciudadana-en-ecuador>.)